

בין ירוק לשחור

גבע וארצי יוצאים לטייל באזור השפלה, זוחלים במערת מסתור בחורבת מדרס, מטיילים בין שרידי העיר הצפונית בבית גוברין ומגלים מה הקשר בין פְּצֵלִי שָׁמֶן והפקת נפט לשמירה על הטבע

כתבה: אדר סטולרו מליחי

ארצי סיפר לי רבות על שמורת עדולם, שבתחומה נמצאת חורבת מדרס, ועל טיול מיוחד מעל ובעיקר מתחת לפני האדמה, ולכן שמחתי מאוד כשארצי אמר שנוסעים לשם. "הצטייד במדריך פריחה, בפנס ובמכנסים ארוכים", אמר ארצי. "אבל כבר חמים בחוץ", אמרתי. ארצי הסביר שבמדרס יש מחילת מסתור שהמעבר בה מחייב זחילה, ובמכנסים קצרים וברכיים חשופות הזחילה עלולה להיות לא נעימה כלל. "אז מכנסיים ארוכים", הסכמתי. בלילה חלמתי שזחלתי במערה הארוכה ושלאורכה פגשתי לוחמים יהודים שנשאו מנורות חרס כדי לגרש את החושך. ארצי סיפר לי על מערות המסתור שבהן התחבאו הלוחמים מפני הרומאים וגם החביאו כלי נשק כשנערכו למרד. בבוקר נסענו לעבר שפלת יהודה. בכניסה ליישוב צפיריים פנינו בעקבות השילוט לחורבת מדרס ואת פנינו קיבל עץ חרוב גדול. ארצי הוביל והזכיר לי את הכללים לטיול נכון. "כאן חשוב ביותר ללכת רק על השבילים המסומנים", אמר. מיד הבנתי למה ארצי התכוון כי כבר הספקתי לראות את המערות ואת הבורות בצדי הדרך, שעלולים להיות מסוכנים מאוד. "אני מבין", אמרתי גאה, והבטחתי להישאר רק על השביל. לא לחינם נקרא אזור השפלה ארץ אלף המערות... עוד לא התחלנו וכבר ספרתי שלוש. הגענו אל פתח מערת המסתור. "הכן את הפנס", הודיע ארצי, "מתחילים לזחול".



הכניסה הצפונית בבית גוברין, מתחם העיר הצפונית צילום: ליבנה שמילה

המחילה הייתה צרה והיו בה הסתעפויות. "איך אתה יודע שאתה זוחל לכיוון הנכון?", שאלתי קצת מודאג. "אל תדאג, הדרך מסומנת במחזירי אור קטנים שהותקנו בסלע כדי להראות לנו את הכיוון", ענה ארצי. בקרירות, בצפיפות ובחשכה, התגלתה הזחילה כחווייה מיוחדת. ממש כמו בחלום. מחשבותיי נדדו ודמיינתי שאני לוחם יהודי ושעל פני האדמה, מעל המחילה, מחפשים אחריי חיילים רומים. זחלתי מהר יותר וארצי צחק, "עוד מעט נראה את האור שבקצה המחילה". יצאנו ממחילת המסתור למערה רחבה וגדולה. ארצי קרא לה מערת פעמון בגלל צורתה הרחבה בתחתית, ההולכת ומתעגלת והופכת צרה יותר כלפי מעלה. ממחילת המסתור המשכנו אל מערת הקולומבריום, גם היא מערה דמוית פעמון - אך זו שימשה לגידול יונים. ארצי הצביע על הכתוב בשלט: משמעות המילה "קולומבה" ביוונית היא יונה, ומכאן שקולומבריום הוא שובך יונים. "מה ליונים ולמדרס?", שאלתי. ארצי סיפר שבכוכים האלה גידלו יונים ששימשו בתקופה הרומית והיוונית למאכל ולפולחן, ושנעשה גם שימוש בלשלת היונים לדישון השדות החקלאיים.

מהקולומבריום לקח אותי ארצי לראות מערת קבורה מעניינת. בעיקר אהבתי את האבן הגדולה והעגולה שסגרה את פתח המערה. ארצי קרא לה אבן גולל והמושג "נְסֵתָם עליו הַגֹּלֶל" התבהר לי פתאום. ארצי הסביר לי שכל החורבה נבנתה מן הסלע המקומי ושהחומר שהוצא מתוך המערות שנחצבו שימש לבנייה. החללים שנשארו מתחת לקרקע שימשו לאחר מכן למגורים, לאחסון, לאגירת מים ולגידול היונים. המשכנו בשביל דרך מבנה בית כנסת. מעניין במיוחד היה מבנה הפירמידה שבבית הקברות של היישוב הקדום, שהוא הפירמידה היחידה בישראל כולה.

מאבק לשמירת טבע

חזרנו אל נקודת ההתחלה וישבנו לנוח בצל עץ החרוב. ארצי הרים משקפת אל השמים כדי לזהות עוף דורס. זה היה חוויאי. ארצי נתן לי את המשקפת כדי שאצפה בו גם אני ופתאום צד את עיני שלט גדול ועליו המשפט: "לא מחליפים ירוק בשחור". "מה משמעות המשפט?", שאלתי את ארצי, והוא הסביר כי בימים אלה מתנהל באזור מאבק נגד הפקת אנרגיה מפְּצֵלִי שָׁמֶן המצויים באדמה. זהו מאבק נגד תהליך הפקת נפט מסלעים

תת־קרקעיים. בדומה לעבר, אז חצבו תושבי מדרס בסלע והשתמשו בו לבנייה, כך גם היום יש מי שרוצה להשתמש במשאבי הטבע באזור השפלה להפקת נפט. "נפט זה טוב, לא?", שאלתי בתמיהה. "הבעיה", הסביר ארצי, "שדרך הפקת הנפט עתידה להרוס את האזור וכמו שכתוב בשלט - בעצם להשחיר את כל הירוק היפה הזה. ארצי הבטיח שכשנחזור הביתה נקרא על זה יחד באינטרנט, כי הזמן קצר ויש עוד מקום מיוחד שהוא רוצה שאראה. "בוא, נוסעים לבית גוברין", אמר. "בבית גוברין כבר היינו", התלוננתי. "נכון", אמר ארצי וחייך את חיוכו המסתורי. נסענו דרומה על הכביש לבית גוברין, דקות נסיעה ספורות מחורבת מדרס, אבל במקום לפנות שמאלה, כפי שאני מכיר, פנינו ימינה. "נוסעים למתחם העיר הצפונית", אמר ארצי. נכנסנו היישר אל אמפיטאטרון גדול ומרשים. "וואו", אמרתי בהתפעלות, "כאן באמת עוד לא הייתי!". נזכרתי בקרבות הגלדיאטורים שראיתי בסרטים. ארצי הראה לי את הפתחים שדרכם נכנסו הלוחמים וחיות הטרף אל הזירה. הלכנו בקמרוןות שעליהם נבנו היציעים וארצי אמר שהיו כאן לפחות 3,000 מקומות ישיבה. גם היום מתקיימים כאן מעת לעת מופעים. ארצי הצביע על שרידים מרשימים של כנסייה צלבנית שנבנתה מאוחר יותר ובצמוד אליה מבצר. משם המשכנו על גבי שביל עץ שהוביל אותנו אל תוך חדרי המבצר ואל חדר האוכל הצלבני. ארצי הראה לי שהשולחן הוא בעצם עמוד מפואר שנחצה לאורכו, והסביר ששימוש בפריט ישן לצרכים אחרים נקרא אצל הארכיאולוגים "שימוש משני". ארצי סיפר לי גם על הרגלי האכילה הידועים לשמצה של הצלבנים. הלכנו בקמרוןות ובחדרים החשוכים וצפינו בעבודות השימור באתר. "במקום אחד מפתחים ושומרים ובמקום אחר מתכננים להרוס", אמר ארצי בשקט. אני מקווה מאוד שהמאבק נגד הפקת הנפט מפצלי השמן יצליח, חשבתי לעצמי, כי אני ממש רוצה לשוב ולטייל באזור היפהפה הזה.

בקרירות, בצפיפות ובחשכה, התגלתה הזחילה כחווייה מיוחדת. ממש כמו בחלום. מחשבותיי נדדו ודמיינתי שאני לוחם יהודי ושעל פני האדמה, מעל המחילה, מחפשים אחריי חיילים רומים. זחלתי מהר יותר וארצי צחק, "עוד מעט נראה את המחילה"



חפשו אותנו גם בפייסבוק